1 एकस्य श्लोकस्य प्रतिपदार्थं भावं च लिखत

[6 x 1 = 6m]

① श्लोकं

छायां कुर्वन्ति चान्यस्य स्वयं तिष्ठन्ति चातपे।
फलन्ति च परार्थाय पादपाः इव सज्जनाः॥

कविपरिचयः
इदं श्लोकं "साधुवर्तनम्" इति पाठात् स्वीकृतम्
कविः विविध कवयः
आधारग्रन्थः विविध ग्रन्थः

POET INTRODUCTION:-
This ~~sloka~~ sloka is taken from the lesson "साधुवर्तनम्" taken from various books written by various poets.

पदविभागः
छायां - कुर्वन्ति - च - अन्यस्य - स्वयं - तिष्ठन्ति - च - आतपे
फलन्ति - च - परार्थाय - पादपाः - इव सज्जनाः।

अन्वयक्रमम्
सज्जनाः इव - पादपाः - स्वयं - तिष्ठन्ति च - आतपे - छायां कुर्वन्ति - अन्यस्य - फलन्ति च - परार्थाय।

Scanned with OKEN Scanner

Date
Page

प्रतिपदार्थः

1. सज्जनाः इव - Like a good people.

2. पादपाः - the tree.

3. स्वयं - themselves

4. तिष्ठन्ति च - staying

5. आतपे - under the sun

6. छायां कुर्वन्ति - providing shade.

7. अन्यस्य - for others

8. फलन्ति च - also bare the fruits

9. परार्थाय - for others

भावः

Like good people, the trees themselves staying under the hot sun and providing shade for others and also bare the fruits for others.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

व्याकरणांशः

चान्यस्य = च + अन्यस्य - स्वर्णदीर्घ संन्धिः
चातपे = च + आतपे - स्वर्णदीर्घ सन्धिः
सज्जनाः = सद् + जनाः - श्चुत्व सन्धिः

(2) श्लोकं :

अयं निजः परो वेति गणना लघुचेतसाम्।
उदारचरितानां तु वसुधैव कुटुम्बकम् ॥

कविपरिचयः
इदं श्लोकं "साधुवर्तनम्" इति पाठात् स्वीकृतम्।
कविः विविध कवयः
आधारग्रन्थः विविध ग्रन्थः

POET INTRODUCTION:-
This sloka is taken from the lesson "साधुवर्तनम" taken from various books written by various poets

पदविभागः
अयं - निजः - परः - वा - इति - गणना - लघुचेतसाम्
उदारचरितानां तु - वसुधैव कुटुम्बकम् ।
अन्वयक्रमम् :
लघुचेतसाम् - गणना - अयं - निजः इति - वा - परः
उदारचरितानां तु - वसुधैव - कुटुम्बकम् ।

Scanned with OKEN Scanner

Date
Page

प्रतिपदार्थः

1. लघुचेतसाम् - narrow minded people

2. गणना - such feeling.

3. अयं - this person.

4 निजः इति - is of our known

5. वा - or

6. पराः - unknown

7. उदारचरितानां तु - but for the broad minded people.

8. वसुधैव कुटुम्बकम् - The entire universe is one family.

भाव: Narrow minded people such feeling this person is of our known or unknown for the board minded people the entire universe is one family.

व्याकरणांशा

वेति = वा + इति - गुण सन्धिः

वसुधैव = वसुधा + एव - वृद्धि सन्धिः

परः परौ परः

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

(3) श्लोकं

कोऽतिभारः समर्थानां किं दूरं व्यवसायिनाम्।
को विदेशः सविद्यानां कः परः प्रियवादिनाम्।

कविपरिचयः
इदं श्लोकं "साधुवर्तनम्" इति पाठात् स्वीकृतम्।
कविः विविध कवयः
आधारग्रन्थः विविध ग्रन्थः

POET INTRODUCTION:-
This sloka is taken from the lesson "साधुवर्तनम्" written by various poet and taken from various books.

पदविभागः

कः अतिभारः - समर्थानां - किं दूरं - व्यवसायिनाम्
को विदेशः - सविद्यानां - कः परः - प्रियवादिनाम्

अन्वयक्रमम्

कः अतिभारः - समर्थानां - किं दूरं - व्यवसायिनाम्
को विदेशः - सविद्यानां - कः परः - प्रियवादिनाम्।

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

प्रतिपदार्थः

1. कः अतिभारः - what is unbearable
2. समर्थानां - for capable
3. किं दूरं - what is far away
4. व्यवसायिनाम् - for industrious
5. को विदेशः - what is foreign land
6. सविद्यानां - for well educated.
7. कः परः - who is not related
8. प्रियवादिनाम् - for soft speaking people

भाव: What is unbearable for capable? what is far away for industrious? what is foreign land for well educated? who is unrelated for soft speaking people (i.e, it means everything is possible, near & everyone is own for us).

प्रकरणांशा:

कोऽतिभारः = कः + अतिभारः - विसर्ग सन्धिः
कः को के

(4) श्लोकः

चक्षुषा मनसा वाचा कर्मणा च चतुर्विधम्।
प्रसादयति लोकं यस्तं लोकाऽनुप्रसीदति॥

कविपरिचयः
इदं श्लोकं "साधुवर्तनम्" इति पाठात् स्वीकृतम्।
कविः विविध कवयः
आधारग्रन्थः विविध ग्रन्थः

POET INTRODUCTION:-
This sloka is taken from the lesson "साधुवर्तनम्" taken from various books written by various poets

पदविभागः
चक्षुषा - मनसा - वाचा - कर्मणा च - चतुर्विधम्
प्रसादयति - लोकं - यः - तं - लोकः - अनुप्रसीद

अन्वयक्रमम्:
लोकः - अनुप्रसीदति - तं - यः - प्रसादयति लो
चतुर्विधम् - चक्षुषा - मनसा - वाचा - कर्मणा च

प्रतिपदार्थः

1. लोकं The world
2. अनुप्रसीदति favours
3. तं the person

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

4. यं: who.

5. प्रसादयति pleases

6. लोकं the world.

7. चतुर्विधम् by four ways

8. चक्षुषा with eyes

9. मनसा with mind

10. वाचा with words

11) कर्मणा च deeds

भाव:

The world favours the person who pleases the world by 4 ways with eyes, mind, words and deeds.

व्याकरणांश:

लोकोऽनुप्रसीदति = लोक: + अनुप्रसीदति - विसर्गसन्धि

मनसा	मनोभ्याम्	मनोभि:
लोक:	लोकौ	लोका:

Scanned with OKEN Scanner

5. श्लोकं

यथा यथा हि पुरुषः कल्याणे कुरुते मनः
तथा तथास्य सर्वार्था सिध्यन्ते नात्र संशयः

कविपरिचयः
इदं श्लोकं "साधुवर्तनम्" इति पाठात् स्वीकृतम्
कविः विविध कवयः
आधारग्रन्थः विविध ग्रन्थः

POET INTRODUCTION:-
This sloka is taken from the lesson "साधुवर्तनम्" taken from various books written by various poets.

पदविभागः
यथा यथा - हि - पुरुषः - कल्याणे कुरुते मनः।
तथा - तथा - अस्य - सर्वार्था - सिध्यन्ते - न - अत्र - संशयः

अन्वयक्रमम्ः
यथा यथा हि - पुरुषः - कुरुते मनः - कल्याणे
तथा - तथा - अस्य - सिध्यन्ते - अत्र न संशयः

प्रतिपदार्थः

1. यथा यथा हि — the way in which
2. पुरुषः — a man
3. कुरुते मनः — is inclined

Scanned with OKEN Scanner

4. कल्याणे - in welfare activities

5. तथा . तथा in the same way

6. अस्य all his wishes

7. सिध्यन्ते meet with success

8. अत्र there is

9. न संशयः no doubt in this

भावः

The way in which a man is inclined in welfare activities, in the same way all his wishes meet with success, there is no doubt in this.

प्रकरणांशः

तथास्य = तथा + अस्य - सवर्णदीर्घ सन्धिः

नात्र = न + अत्र = सवर्णदीर्घ सन्धिः

पुरुषः पुरुषौ पुरुषाः

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

⑥ श्लोकः

सुलभाः पुरुषा राजन्सततं प्रियवादिनः।
अप्रियस्य तु पथ्यस्य वक्ता श्रोता च दुर्लभः

कविपरिचयः
इदं श्लोकं "साधुवर्तनम्" इति पाठात् स्वीकृताम्।
कविः विविधा कवयः
आधारग्रन्थः विविध ग्रन्थः

POET INTRODUCTION:
This sloka is taken from the lesson "साधुवर्तनम्" taken from various books ~~written taken for~~ written by various poets.

पदविभागः
सुलभाः - पुरुषाः - राजन् ! - सततं - प्रियवादि
अप्रियस्य - तु - पथ्यस्य - वक्ता - श्रोता - च - दुर्लभ

अन्वयक्रमम्:
राजन् ! - सततम् - सुलभाः - प्रियवादिनः पुरुषाः
तु - दुर्लभः - वक्ता - अप्रियस्य - पथ्यस्य - च - दुर्लभः श्रो

प्रतिपदार्थः

1) राजन् ! - O King!

2) सततम् - always

Date ____ Page ____

3. सुलभा: — it is easy to find

4. प्रियवादिन: पुरुषा: — flattering people

5. तु — but

6. दुर्लभ: — rare are

7. वक्ता — those who speak

8. अप्रियस्य — of unpalatable

9. पथ्यस्य — truths

10. च — and

11. दुर्लभ: — rarer

12. ~~श्र श्रो~~ श्रोता — a listener.

भाव:

O King! Always it is easy to find flattering people but rare are those who speak unpalatable truths and rarer a listener.

8. व्याकरणांश :

पुरूष:	पुरूषौ	पुरूषा:
दुर्लभ:	दुर्लभौ	दुर्लभा:
सुलभ:	सुलभौ	सुलभा:
प्रियवादी	प्रियवादिनौ	प्रियवादिन:
वक्ता	वक्तारौ	वक्तार:
श्रोता	श्रोतारौ	श्रोतार:

Scanned with OKEN Scanner

LAQ's:-

1. एकं निबन्धप्रश्नं समाधत्त 1x6=6M.

रूद्रमयाः विजयं सक्षिपत ?

(or)

देवगिरिनायः महादेवः रूद्रमाम्बाया कथं पराजितः।?

कविपरिचयः
इदं निबन्धप्रश्नं "रूद्रमदेवी" इति पाठात् स्वीकृतम्।
कविः दुरिशेटि वेङ्कटरामाचार्यः।
आधारग्रन्थः शिल्पश्रीः।

POET INTRODUCTION:-
The present lesson "रूद्रमदेवी" was taken from the book शिल्पश्रीः written by दुरिशेटि वेङ्कटरामाचार्यः।

THE MINISTER SUGGESTION:-
Ganapati deva ruled the Kakatiya Kingdom so greatly for a long time but gradually with the passing of time because of his old age Ganapati Deva was unable to rule the Kingdom properly. His prime minister Shivaya Deva observed it. He told Ganapati Deva, "Oh mighty king! your daughter Rudrama Devi can rule the Kakatiya

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

Kingdom efficiently. Rudrama Devi is a great warrior and is capable of suprising the enemies by the feet which was shinning in red colour. She removes the fear of the friends and frightenes her enemies. So, you may cronation Rudrama Devi and make the people of Kakatiya Kingdom happy.

"निजधरां मुदितां कुरू सप्रजाम्"।

CORONATION OF RUDRAMA DEVI:-

Ganapati deva was very happy about the proposal of Shivaya deva, the prime minister. He decided to performe the coronation of Rudrama devi. He order to annaunce the news in the entire kingdom. He got the water brought from the oceans and the holy rivers. On an auspicious day, he grandly performed her coronation while scholars were reciting the vedic chats.

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

MAHADEVA'S (KING OF DEVAGIRI) INVESION OF RUDRAMA DEVI:-

Rudrama devi had been ruling the Kakatiya Kingdom very well, making the pious words of prime minister Shivaya deva true. The people of Kakatiya Kingdom and the subordinate Kings had happily accepted her soverenity. But, the subordinate kings, Harihara deva and Murari deva envied her for the greatness of Rudrama devi. Both of them met Mahadeva, King of devagiri. They said to him "We are strong warriors. It is very shamefull if we surrender to a women. We all get bad name". With this the great warrior but also a proud and mean invader, Mahadeva decided to invade the kingdom of Rudrama devi. He started along with elephants, lions, a mighty army for the battle. The enemies underestimated her without any proper thought. They felt that they could very easily defeat Rudrama devi, as she was a women. So, they invaded her fort with no fear.

"समभियान्यरये विभियोडयिय:

THE VALOUR OF RUDRAMA DEVI:-

At the time of the invation of Mahadeva, Rudrama devi was not in fort. When she went to Shiva puja, she came to know this. Rudrama devi readied herself to fight against the enemies with anger and red eyes and with a very less army available with her at that time. She hissed like a female snake when she saw the enemy army. Like the goddess Chandika. She blew her conch that frightened the hearts of the enemies. On hearing its sound, the subordinate Kings and soldiers who work in the fort also blew their conches with joy. Rudrama devi from outside and soldiers inside of the fort. All together had surrounded the enemies The armed force of Rudrama devi attached the enemies from all sides like the fire which surrounded the forest.

The sword of Rudrama devi touched the heads of the enemies like the bite of a female snake. The enemy saliders became fearful, on seeing heads cut down by the power of her sword.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Date
Page

RUDRAMA DEVI'S CONQUEST OF MAHADEVA [THE KING OF DEVAGIRI]:-

Rudrama devi saw Mahadeva, the King of Devagiri coming on the elephant to fight against her. Rudrama devi killed the driver of the elephant with her sword. Mahadeva climbed on a chariot and attacked her with many arrows, she returned back those arrows. Later, Rudrama devi attacked the chariot with two arrows. He fell down with six arrows. She broke the flag of the chariot. Like this, Rudrama devi was fighting valiantly and broke down the chariot of the enemy King Mahadeva.

"नृपाग्रणीं तं विरथं चकार"

THE VICTORY OF RUDRAMA DEVI:-

Not being able to attack the angry Rudrama devi, the enemy soliders became afraid. They ran away. Mahadeva could not understand what to do. He was ashamed for having judged her wrongly as a weak lady. He came to know that women were not weak. Suprisingly Mahadeva also ran away along with his army, which was escaping from the battle field, by then.

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

CONCLUSION:-

Like this, Rudrama Devi defeated Mahadeva, the King of Devagiri. She proved that the women were not weak but surely sufficiently

X —— X —— X —— X —— X ——

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

२· नृसिंहस्य आविर्भावं वर्णयत ?
(or)
नृसिंहेन कृतं दनुजवधं प्रपञ्चयत ?

कविपरिचय:
इदं निबन्धप्रश्नं "नृसिंहाविर्भाव:" इति पाठात् स्वीकृतम् ।
कवि: डा· के सुधाकरराव: ।
आधारग्रन्थ: नृसिंहनखकौमुदी ।

POET INTRODUCTION:-
The present lessons "नृसिंहाविर्भाव:" was taken from the book नृसिंहनखकौमुदी written by डा के सुधाकरराव:

HIRANYAKASHIPA TELLS PRAHALADA TO WORSHIP HIM:-
Hiranyakashipa was the king of demons. He angrily said to his son, Prahalada, "you stop worshiping Srihari adore me everyday. Praise only me. By doing so, you will have no fear from me. My son! If you listen to my words, you can surely experience the pleasure and happiness, ever".

"सदा भोगसौख्येषु नूनं रमस्व"

Scanned with OKEN Scanner

PRAHALADA TO TELL THE GLORY OF SRI MAHA VISHNU:-

Prahalada listened to the words of the King of demons. He said with smile, "Oh father, Sri Maha Vishnu removes all the sins. He destroys the demons he has to be worshiped by all the human beings. He is the cause of the entire universe. He knows everything. I am meditating upon the blessed lotus feet of Sri MahaVishnu. He can create the universe by his will itself. In the same way, he can destroy the entire creation with his power within a moment."

HIRANYAKASHIPA TRYING TO FRIGHTEN PRAHALADA:-

Then, growing angry, Hiranyakashipa said to Prahalada, so harshly, "You are saying that you want to worship my enemy Maha Vishnu? I am your father, should be worshipped. But you say that you want to worship my enemy, Mahavishnu, without earning my words, you did a grave mistake fool! you will go to the hell, I will break your head with my

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

club, now itself will Sri Hari come and save you, I'll see? You are saying Nrusimha easily existing in this pillar? (or) easily in this mansion? Oh baby! show me. Where is that Srinivas? Where is that blue coloured one.

"क्व श्रीनिवासः क्व महेन्द्रनील:"

PRAHALADA DESCRIBING THE ONLY PRESENCE OF SRI MAHA VISHNU:-

Prahalada did not get irritated though his father frightened him so much. He said with a peaceful mind, "Oh father! Sri Maha Vishnu, the husband of Lakshmi does exist in all human beings, Lions, elephant, deer, birds, water and fire and in all movable and immovable things and everywhere.".

NRUSIMHA'S MANIFESTATION:-

Hiranyakashipa grew angry with the words of Prahalada. He said, "Hey fool! show me where did that coward Vishnu go? is he in this pillar. If so show me now itself. I will kill him by beating with his club. Where did he run away? He shouted. prahalada said with a

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

a smile, "Father, Sri Maha Vishnu is everywhere. He is so strong, it is not possible for you to kill him. The husband of Sri Lakshmi devi, Sri Maha Vishnu is in this pillar.

"स्तम्भेऽस्ति श्रीपति विष्णु:"

"Not only that sri Hari is everywhere" Said Prahalada. Then the demon King with much angry hit, the pillar was broken and from it, the mightiest sri Maha Vishnu as anger incarnate manifestated in the form of Nrusimha.

NRUSIMHA KILLING OF HIRANYAKASHIPA

Nrusimha wearing a conch and a divine wheel held Hiranyakashipa on his lap and tore him apart with his sharp nails.

"दनुजं ददार पुरुषोत्तम:"

Nrusimha, who killed the demon King, with full of blood shown like a huge fire and the evening flaming sun. When Nrusimha killed the demon King, the deites Indra etc. felt extremely happy all the deites worshipped him for fulfilling his wishes.

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

" आरादयामास्फुरभीष्टदं तम् ".

CONCLUSION :-

In this way the only present Maha Vishnu manifested from the pillar in the form of ~~an~~ Nrusimha and the King Hiranyakashipa and thus proving his greatness.

X ——— X ——— X ——— X ——— X

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Date
Page

(5) (i) एकं निबन्धप्रश्नं समाधत्त ।

वेङ्कटरावस्य भैषज्यं विवृणुत ?

(or)

वेङ्कटरावः किमर्थं मूर्छितः अभवत् विवृणु

कविपरिचयः
इदं निबन्धप्रश्नं "भिषजो भैषज्यं" इति पाठात् स्वीकृतम् ।
कविः पुल्लेल श्रीरामचन्द्रडु ।
आधारग्रन्थः कथात्रयी

POET'S INTRODUCTION:-
The present lesson "भिषजो भैषज्यं" taken from the book कथात्रयी written by पुल्लेल श्रीरामचन्द्रडु

VENKAT RAO'S DENIAL TO DO MEDICAL SURGERY:-
Some of the villagers took a boy to a doctor, whose name was Venkat Rao, that boy was in a faint state, because of a rash accident, caused by a vechile, the villagers requested him to do medical treatment for the boy Venkat Rao angrily told them, my working hours are over, I would

not practice medicine beyond the fixed time, despite the advent of God.

The villagers then begged him "we are aware of your observeness of time but, it is not true sir that we are worthy of your medical treatment in this hour of danger?" and the doctor shouted out, "Oh idiot! you always think of your own pleasure!"

"अरे मूर्खाः सर्वदा स्वसुखचिन्तेव युष्माकं"

"Is it not correct that the docter too is a ~~xxx~~ human being? Is relief not required for him? You get out at once!"

VENKAT RAO INSULTING THE VILLAGERS:-

The villagers were about to go out with a hopless face not being able to do anything. But, a young man out of the villagers came before the doctor while creating the courage for himself and said, "Dear sir!" you are blamming us that we are thinking of own pleasure. We have brough an extremly injured boy, who is quiet unknown

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

to us and asking him to serve him medical health. But, you say that we look for own pleasure and self interest. Alas! what a shocking time this is!".

"अहो करालः किमाय्यं कालः"

"Listening to this, the doctor cruely said with two-fold anger, "Hey! who is not aware of your cheating plan! you are trying to get the medical treatment for him free telling that he is unknown to you. Go away or else I will make you get out of the village with the aid of service." That young man too putting down growing anger, said, "Dear Sir, we shall give you the fee as ~~poss~~ far as possible for our means. It is sufficient if you just come out and see the boys face. Pitty is sure to arise in your heart, if you look at the grave condition of such a fine boy." Then, an old man came before and said, "Why should we waste our time uselessly having a quarrel hear? The boy's condition is changing critically which each

passing moment.
"क्षणे क्षणे किल परिक्षीयते बालस्य दशा।"
"We shall go to a different place quickly, move on." All of them left that place then, the doctor, smiling within himself began to murmur, "Hey Dogs! get away ~~das~~ day by day the population in the country is growing. If a puppy dies what shall we loss?" Murmuring something further he went inside the house, closed the door with a blow.

VENKAT RAO'S FALSE LIFE :-
Venkat Rao was born in a poor family his fathers name was Subbaya Sastri. His mother died soon after he was born his father taught him educated straining himse As venkat Rao was bright, he became a doctor having read finally A rich man gaved him his daughter in marraige thinking that, venkat rao was a learned and wise man along with the beautiful wife. He also got a lot of property as a doctor, he was earning two to three thousand rupees per a day

because of the money, his arrogance advanced. He was not honoring even his father. Pointing out his father to a friend how visited his house, he said "He is an unknown beggar" "अयं कोपि याचक:" Listening to this his father left for his village suffering alot. In venkat rao's belief marraige was only a bussiness. In his view money was the highest of entities.

"तस्य मते धनमेव सर्वप्रधानम्"

He thereafter married "Sushila", who was the rich, she was a lady of good character true to her name. But, venkat rao was pretending love for his wife the reason why their matrimonial relation was continuing was only Suresh, who was their dored son. His son was the only one who begin good to earn his love!

In the same case as that of venkat rao and lady, by named Manjuhasini was appainted as a doctor in govt hospital. She was a co-student of venkat rao

when he was carrying on the medical education. Venkat rao began to feel pain that day, as she did not come to see him still, while beeing in his own village but, his pride stood in the way to meet her on his own, his started to think " She only should come forward to see me, as I am the one amoung the rich of the world

"वेङ्कटरावस्य भिषगङ्गना मञ्जुहासिनी"

VENKAT RAO TO FAINT:-

Even at the time when venkat rao was thinking of Manjuhasini's non-arival, he recieved a call from her over phone. She wanted him to come at once to co-operate with her in doing the treatment for a patient. Venkat rao then told the driver to soon make the car ready. Then the driver replied, "The car is not working also, Suresh, who is in the school has to be brought back." Venkat rao then growing angry! shouted out, " Come one! Make the car ready soon we have to go to

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

the govt hospital." The driver was supirised at the care. Venkat rao then showed for an unknown patient who required the treatment, must against his usual behavior in the past. He took Venkat rao to govt hospital quickly. Having reached the hospital he saw there the boy and the villagers who visited him earlier, just ½ hour back. The boy was laid up but, the boy was found to be none another ~~that~~ than Suresh, his only son.

"सः बालः न कोऽप्यन्यः तस्य पुत्रः सुरेश एव"

He saw there Manjuhasini, who was examing the boy's respriration. He found her displaying her sad signal throw her lips. Venkat rao, becomming shy, was compleltly absorved in a deep sorrow. He then fainted.

CONCLUSION:-

Thus, with the arrogance caused by ~~wealth,~~ wealth, Venkat rao turned himself turned into a permanent scarf even on a such a holy profession as the

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

medical line, while ultimately lossing his own son.

X —— X —— X —— X ——

III

(2) वृक्षरक्षणार्थं पितामह्या उक्तान् उपायान् लिखत ?
(or)
वृक्षाणां रक्षणे केसरसिंहस्य श्रद्धां विशदय

कविपरिचयः
इदं निबन्धप्रश्नं "वृक्षरक्षिका पितामही" इति पाठात् स्वीकृतम् ।
कविः पद्म शास्त्री ।
आधारग्रन्थः संस्कृतकथाशतकम् ।

POET INTRODUCTION:-
The present lesson "वृक्षरक्षिका पितामही" was taken from the book संस्कृतकथाशतकम् written by पद्म शास्त्री ।

THE PATERNAL GRANDMOTHER — THE PROTECTOR OF TREES:-
Once upon a time, in the Kingdom of Kashmir, there lived a farmer he had a son named Kesarasimha. His parents were rearing cattle and selling fruits. The peternal grandmother of Kesarasimha was very much intrested in growing the trees. She used to lay

grass on trees during winter to protect them from snowfall.

"वृक्षाणामुपरि घासमाच्छादयति"

She also protected trees from animals

"केसरसिंहः काश्मीरदेशे न्यवसत्"

MAKING KESARASIMHA INTRESTED IN GROWING OF TREES

One day Kesarasimha cut down the branches of trees. his grandmother felt very sad for this. She found fault with him, she told him that she was growing plants just as how she brought him up. She further told him to grow trees, ~~sto~~ so as to eat fruits," If we grow trees we get the God's favour The Mother earth becomes favourable and mercful towards us. We get flowers, fruits and fire wood from trees. If people who are tired, take shelther and take rest under shade of trees, their ~~tio~~ triedness gets eliminated

On listening to the above words of his grandmother, Kesarasimha was

influnced ~~so~~ very much. He started to help her in growing new trees and began to sow new plants.

"केसरसिंह: वृक्षारोपणे संलग्न:"

THE GROWING OF TREES AND THE LIFESTYLE

His grandmother expired ~~wit~~ while Kesarasimha was 16 years old. He was worried very much remember her. One day, his grandmother appear to him in dream. In the ~~dr~~ dream he hugged her and cried. She consolded him and said, "Oh My Dear! I did not die as my body became old, I took a new body." His grandmother appeared to him as a young lady instead of the old. He said to her " Please come back home, it is empty without you. The plants grown up by your hands are remembering you." His grandmother said to him, "At present I cannot come back from my place. Everyday do planting to new sappling seedlings. By doing so, you can forget me.

This is the lifestyle.

GRANDMOTHER'S APPRECIATION TO KESARASIMHA IN GROWING TREES:-

Ever since his grandmother appeared to him in dream, he began to serve the trees carefully. His ~~serve~~ grandmother appeared to him again in dream. This time, two angels were there with her. His grandmother put a silver plate infront of him. There were different kind of amazing fruits. Kesarasimha took a fruit and began to eat. He never ate such a delicious fruit earlier. After that dream, he earned a lot of money by selling fruits. After a long time one day, his grandmother appeared to him again in the dream. This time, she appeared to Kesarasimha like an angel wearing a white dress sitting on a throne. He saluted her, she was very pleasent and said, "I am very happy you are doing a good thing by growing the plants. From now on, there shall be no diseases in our village."

"केसरसिंहः फलानी विक्रीय धन ओर्जितवान्"।

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

GRANDMOTHER DISCRIBING THE BENEFITS RESULTING FROM GROWING OF TRESS.

On listening to the words of grandmother, Kesarasimha was suprised and question, "I did not grow any medical plants how then, do the diseases fell to make an entry?" Then the grandmother said to him, "My dear boy! we are getting fresh air from the trees. By that, we get good health."

She clapped her hand then two angels came there "She said please show the green city and white mountains to my grandson." When the angels clapped their hands, there ~~hands,~~ appeared a white chariot tied with white horses. Kesarasimha sat in the chariot the angels followed him on the way a pure and fresh river was floating". Also, the snow covered mountains and trees full of flowers and fruits were seen. Kesarasimha was very happy. ~~This~~ g His grandmother said.

X X X X X X X

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

again " In this world, there is much importance for the trees. They provide us good soil, good water and good air.

"वृक्षाः अस्मभ्यं स्वच्छां मृत्तिकां स्वच्छां जलां वायुः च प्रयच्छन्ति")।

"If we cut down the trees at will, the temperature of the earth shall increase. The snow shall melt away. The seas cross their shores and encroach upon the land. All the people have to suffer by making a study, you can know all the secrets. So, there is every ~~necess~~ necessity of doing the research."

Later Kesarasimha offered his respects to his grandmother and again took plunge to involve himself in the growing of plants. He strongly decided to help the society, by growing the plants.

CONCLUSION:-

In this way grandmother told Kesarasimha about the plants of growing trees, so as to improve his devotion and care towards their protection.

" वृक्षो रक्षति रक्षितः।."

x ——— x ——— x

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

N.D

IV द्वयोः प्रश्नयोः समाधत्त | 2×4=8 M.

1. मनस्विनः किमर्थं वनमभिगम्य वसन्ति?

Ans. मनस्विनः नगरपरिभवान् विमोक्तुम् वनमभिगम्य वसन्ति |

2. ब्रह्मचारी कुत्र उषितवान्? किमर्थं?

Ans. ब्रह्मचारी लावणकग्रामे उषितवान् श्रुतिविशेषणार्थं |

3. कः तपोवनम् प्रविशति?

Ans. कुलपतिः कश्यपः तपोवनम् प्रविशति |

4. कश्यपेन किमिति निश्चितम्?

Ans. कश्यपेन अनूरुः सूर्यस्य सारथिः भविष्यति इति निश्चितम् |

X——X——X——X

Scanned with OKEN Scanner

Date ____
Page ____

POETRY

V) द्वयोः ससन्दर्भं व्याख्यां लिखत । 2x3=6

1. निजधरां मुदितां कुरु सप्रजाम् ।

Ans. कविपरिचयः
इदं वाक्यं "रूद्रमदेवी" इति पाठात् स्वीकृतम् ।
कविः- दुरिशेटि वेङ्कटरामाचार्यः ।
आधारग्रन्थः शिल्पश्रीः ।

सन्दर्भः शिवस्यदेवः गणपतिदेवं प्रति एवम् अवदत्

भावः रूद्रमायै राज्यं दत्वा निजधरां मुदितां कुरु सप्रजाम् इति शिवय्यदेव गणपतिदेवं प्रति एवम् अवदत् ।

2. समभियान्त्यरयो विभियोऽधियः ।

कविपरिचयः
इदं वाक्यं "रूद्रमदेवी" इति पाठात् स्वीकृतम् ।
कविः दुरिशेटि वेङ्कटरामाचार्यः ।
आधारग्रन्थः शिल्पश्रीः

सन्दर्भः शत्रवः अनालोचितचर्यां कविः एवम् अवर्णयत् ।
भावः रूद्रमया योध्दम् विभियः अभियः समभियान्त्यरयो इति शत्रवः अनालोचितचर्यां कविः एवम् अवर्णयत् ।

Scanned with OKEN Scanner

3. नृपाग्रणीं तं विरथं चकार ?

कविपरिचयः
इदं वाक्यं "रूद्रमदेवी" इति पाठात् स्वीकृतम् ।
कविः वुरिरोटि वेङ्कटरामाचार्यः ।
आधारग्रन्थः शिल्पश्री ।

सन्दर्भः रूद्रमयाः पराक्रमं कवि एवम् अवर्णयत् ।

भावः- नृपाग्रणीं "महादेवं विरथं चकार इति रूद्रमयाः पराक्रमं कवि एवम् अवर्णयत् ।

4. सदा भोगसौख्येषु नूनं रमस्व ।

कविपरिचयः
इदं वाक्यं "नृसिंहाविर्भावः" इति पाठात् स्वीकृतम् ।
कविः के सुधाकरराव ।
आधारग्रन्थः नृसिंहनखकौमुदी ।

सन्दर्भः हिरण्यकशिपुः प्रल्हादं प्रति एवम् अवदत्

भावः सदा भोगसौख्येषु नूनं रमस्व इति हिरण्यकशिपुः प्रल्हादं प्रति एवम् अवदत्

Scanned with OKEN Scanner

5. स्तम्भेऽस्ति श्रीपतिर्विष्णुः।

कतिपरिचयः
इदं वाक्यं "नृसिंहाविर्भावः" इति पाठात् स्वीकृतम्।
कविः डा. के सुधाकररावः।
आधारग्रन्थः नृसिंहस्वकौमुदी।

सन्दर्भः प्रह्लादः हिरण्यकशिपुं प्रति एवम् अवदत्।

भावः सर्वगतः श्रीपतिः विष्णुः स्तम्भे अस्ति इति प्रह्लादः हिरण्यकशिपुं प्रति एवम् अवर्णयत्।

6. अराधयामासुरभीष्टदं तम्।

कविपरिचयः
इदं वाक्यं "नृसिंहविर्भावः" इति पाठात् स्वीकृतम्।
कविः डा. के सुधाकररावः।
आधारग्रन्थः नृसिंहस्वकौमुदी।

सन्दर्भः नृसिंहस्य आराधनं कविः एवं अवदत्

भावः देवाः अभीष्टदं नृसिंहं आराधनं इति कविः एवं अवर्णयत्।

x——x——x——x

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

Date
Page

Prose.

VI, :- द्वयोः ससन्दर्भं व्याख्यां लिखत [2x3=6M]

1. क्षणे क्षणे किल परिक्षीयते बालस्य दशा।

कविपरिचयः
इदं वाक्यं "भिषजो भौषज्यं" इति पाठात् स्वीकृतम्।
कविः पुल्लेल श्रीरामचन्द्रुडु।
आधारग्रन्थः कथात्रयी।

सन्दर्भः वृद्धः सहचर ग्रामीणान् प्रति एवं अवदत्।

भावः क्षणे क्षणे किल परिक्षीयते बालस्य दशा इति वृद्धः सहचर ग्रामीणान् प्रति एवं अवदत्।

2. अरे मुर्खाः सर्वदा स्वसुखचिन्तैव युष्माकम्।

कविपरिचयः
इदं वाक्यं "भिषजो भौषज्यं" इति पाठात् स्वीकृतम्।
कविः पुल्लेल श्रीरामचन्द्रुडु।
आधारग्रन्थः कथात्रयी।

सन्दर्भः वेङ्कटरावः ग्रामीणान् प्रति एवं अवदत्।

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

Date
Page

भाव: अरे मुर्खाः सर्वदा स्वसुखचिन्तैव युष्माकम् इति वेङ्कटराव: ग्रामीणान् प्रति एवं अवदत्।

3\. सः बालः न कोऽप्यन्यः तस्य पुत्रः सुरेश एव।

कविपरिचय:
इदं वाक्यं "भिषजा भैषज्यं" इति पाठात् स्वीकृतम्।
कवि: पुल्लेल श्रीरामचन्द्रुडु।
आधारग्रन्थ: कथात्रयी।

सन्दर्भ: बालस्य समाचरं कविः एवम् अवर्णयत्।

भाव: सः बालः न कः अप्यन्यः वेङ्कटरावस्य पुत्रः सुरेश एव इति बालस्य समाचरं कविः एवम् अवर्णयत्।

4\. अहं वीरपितुः कन्या अस्मि

कविपरिचय:
इदं वाक्यं "भारतभूषा वीरयोषा" इति पाठात् स्वीकृतम्
कवि: रामाचार्य:।
अधारग्रन्थ: मधुराञ्जलि।

Scanned with OKEN Scanner

सन्दर्भः चिन्तादेवी सैनिकैः प्रति एवम् अवदत् ।

भावः अहं वीरपितुः कन्या अस्मि इति चिन्तादेवी सैनिकैः प्रति एवं अवदत् ।

5. सत्वरं सज्जीक्रियताम् चिताम् ।

कविपरिचयः
इदं वाक्यं "भारतभूषा वीरयोषा" इति पाठात् स्वीकृतम्
कविः रामाचार्यः
आधारग्रन्थः मधुराञ्जलिः

सन्दर्भः चिन्तादेवी सैनिकैः प्रति एवं अवदत् ।

भावः सत्वरं चिताम् सज्जीक्रियताम् इति चिन्तादेवी सैनिकैः प्रति एवं अवदत् ।

6. भवान् न मे रत्नसिंहः ।

कृतिपरिचयः
इदं वाक्यं "भारतभूषा वीरयोषा" इति पाठात् स्वीकृतम्
कविः रामाचार्यः
आधारग्रन्थः मधुराञ्जलिः

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

सन्दर्भः चित्रादेवी रत्नसिंहं प्रति एवम् अवदत्।

भावः भवान् न मे रत्नसिंहः। मम रत्नसिंहः धीरः इति चित्रादेवी रत्नसिंहं प्रति एवम् अवदत्।

X ———— X ———— X ———— X

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

SAQ Poetry.

VII बौं लघुप्रश्नौं समाधन । [2x3=6]

1. के लोकहिते सदा सक्ताः भवन्ति:

Ans उत्तमाः लोकहिते सदा सक्ताः भवन्ति।

2. कानि जीवितं निष्फलम् ? करव्दरां वासयन्ति

Ans. अञ्जलिस्थाणि पुष्पानि करव्दरां वासयन्ति।

3. कस्य जीवितं निष्फलम्

Ans गुणधर्मविहीनस्य जीवितं निष्फलम् ।

4. पाषाणौः प्रहृरतेऽपि कः न कुभ्यति ?

Ans पाषाणौः प्रहृरतेऽपि सहकारः।आम्रवृक्षः न कुथ्यति।

5. कः तमः हन्ति ?

Ans. एकः दीपः तमः हन्ति ।

6. कस्मौ दानं मोघं स्यात् ?

Ans धनिने दानं मोघं स्यात्

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

SAQ's Prose.

VIII द्वौ लघुप्रश्नौ समाधत्त। [2x3=6]

1. वृक्षाः अस्मभ्यं किं किं प्रयच्छन्ति?

Ans. वृक्षाः अस्मभ्यं स्वच्छां मृत्तिकां स्वच्छं जलं वायुः च प्रयच्छन्ति।

2. केसरसिंहः कुत्र न्यवसत्?

Ans. केसरसिंहः "काश्मीरदेशे" न्यवसत्।

3. मार्गे नद्यः कथं प्रावहन्?

Ans. मार्गे नद्यः निर्झराः प्रावहन्।

4. कः पानीयं पातुं यमुनाकच्छम् अगच्छत्

Ans. "पिङ्गलक नाम सिंहः" पानीयं पातुं यमुनाकच्छम् अगच्छत्

5. कौ भयप्रतीकारं प्रतिज्ञाय चलितौ?

Ans. दमनककरटकौ भयप्रतीकारं प्रतिज्ञाय चलितौ।

Scanned with OKEN Scanner

6. युद्धे कः केन व्यापादितः ?

Ans. युद्धे सञ्जीवकः सिंहेन व्यापादितः।

X —— X —— X —— X —— X

VSAQ's poetry

(IX) सम्पूर्णेन वाक्येन समाधत्त [5x1 = 5m]

1. कुशः कीदृशं बाहुं ददर्श ?

Ans. कुशः "वलयेन शून्यं" बाहुं ददर्श।

2. कुशः किं अस्त्रं समादद ?

Ans. कुशः गारुत्मतम् अस्त्रं समाददे।

3. कुमुद्वतीपरिणयः केन विरचितः ?

Ans. कुमुद्वतीपरिणयः कालिदासेन विरचितः।

4. नृपश्रीः धुनीवा का ददातु ?

Ans. नृपश्रीः धुनीवा साधरणतां ददातु।

5. राज्ञे आहवमल्लाय कः प्रसन्नः ?

Ans. राज्ञे आहवमल्लाय शिवः प्रसन्नः

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

6. विक्रमाङ्कस्य औदार्यं कः अरचयत्?

Ans. विक्रमाङ्कस्य औदार्यं बिल्हणः अरचयत्।

7. महात्मनः कां तृणाय मन्यन्ते?

Ans. महात्मनः लक्ष्मीं तृणाय मन्यन्ते।

8. नदीशः परिपूर्णोऽपि किं अपेक्षते?

Ans. नदीशः परिपूर्णोऽपि "चन्द्रोदयम्" अपेक्षते।

9. कति दोषाः पुरुषेण हातव्याः?

Ans. "षट्" दोषाः पुरुषेण हातव्याः।

10. नीचः पुरः किं वक्ति?

Ans. नीचः पुरः प्रियं वक्ति।

11. कस्य गुणाः अवर्ण्याः?

Ans. साङ्गत्यस्य गुणाः अवर्ण्याः।

12. कैः सङ्गतं न कुर्यात्?

Ans. कुजनैः सङ्गतं न कुर्यात्।

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

13. कस्य वचः निशम्य नृपतिः मुदम अवा

Ans शिवदेवस्य / सचिवस्य वचः निशम्य नृपतिः मुदम अवाप

14. रुद्रमां कां सफलां चकार ?

Ans रुद्रमां शिवदेवः वाक् सफलां चकार।

15. रुद्रमया प्रद्युम्नः खड्गः कं जघान ?

Ans रुद्रमया प्रद्युम्नः खड्गः हस्तिपकं जघान।

16. मुरारिः कीदृशः इतीरितम् ?

Ans मुरारिः सर्वगतः इतीरीतम् ।

17. स्तम्भात् कः अजायत ?

Ans स्तम्भात् नृसिंहः अजायत।

18. नृसिंहः हिरण्यकशिपुं कैः ददार ?

Ans नृसिंहः हिरण्यकशिपुं नखैः ददार।

X ——— X ——— X ——— X

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

NSAQ's prose :-

X) सम्पूर्णेन वाक्येन समाधत्त [5x1=5m]

1. लाटेश्वरः कः ?

Ans. लाटेश्वरः मत्तकालः ।

2. कन्यानुसरणे कः नियुक्तः ?

Ans. कन्यानुसरणे मानपालः नियुक्तः

3. कुपितः मत्तकालः केन योद्धुम् अभ्यगात्

Ans. कुपितः मत्तकालः मानपालः योद्धुम् अभ्यगात्

4. राज्यश्रीः कां प्रविष्टा ?

Ans. राज्यश्री विन्ध्याटवीं प्रविष्टा ।

5. दिवाकरमित्रः कः

Ans. दिवाकरमित्रः बौद्धभिक्षुः । भदन्तः

6. हर्षवर्धनस्य का अवशिष्टा ?

Ans. हर्षवर्धनस्य "सोदरी" अवशिष्टा ।

7. पिङ्गलकसिंहस्य मन्त्रिणौ कौ ?

Ans. पिङ्गलकसिंहस्य मन्त्रिणौ दमनककरटकौ ।

Scanned with OKEN Scanner

8. स्तब्धकर्णः कः

Ans स्तब्धकर्णः पिङ्गलकसिंहस्य भ्राता।

9. सञ्जीवकः कस्मिन् नियुक्तः ?

Ans सञ्जीवकः अर्थाधिकारे नियुक्त।

10. वेङ्कटरावः कीदृशं कुटुम्बो उदभूत् ?

Ans वेङ्कटरावः निर्धन कुटुम्बो उदभूत।

11 वेङ्कटरावः पितुः नाम किं ?

Ans. वेङ्कटरावः पितुः नाम सुब्बय्यशास्त्री।

12. भिषगङ्गना का ?

Ans. भिषगङ्गना मञ्जुहासिनी।

13. शीतार्तौ पितामही वृक्षाणां उपरि किं आच्छादयति स्म ?

Ans शीतार्तौ पितामही वृक्षाणां उपरि घासम् आच्छादयति स्म।

14. केसरसिंहः ~~श्रद्ध~~ श्रद्धया कस्मिन् संलग्नः

Ans केसरसिंहः श्रद्धया वृक्षारोपणे संलग्नः

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

15. केसरसिंहः कथं धनम् आर्जितवान् ?

Ans. केसरसिंहः फलानी विक्रीय आर्जितवान् ।

16. चिन्तादेवी केन पालिता आसीत् ?

Ans. चिन्तादेवी पित्रा पालिता आसीत्

17 राजपुत्रयूनः नाम किम् ?

Ans. राजपुत्रयुनः । नाम रत्नसिंहः

18 चिन्तादेवी किं कर्तुम् सज्जीबभूव ?

Ans. चिन्तादेवी "परलोकयात्रां" सज्जीबभूव ।

Scanned with OKEN Scanner

पत्रं

XI. अधोनिर्दिष्टयोः एकं लिखत । [5x1=5m]

i. धनयाचनार्थं पितरं प्रति पत्रम् ।

छात्रावासात्
दिनाङ्कः

आधरणीयपितृवर्य ।

सादरं नमामि । अत्र कुशलं तत्रास्तु । अहं सश्रद्धं विद्याभ्यासं करोमि । अहं कानिचन पुस्तकानि क्रेतुम् इच्छामि । एतदर्थं रूप्यकाणां सहस्रं कृपया प्रेषयतु भवान् ।

Atra Tatrastu Shasradham Preshyatu

मातृचरणयोः मम प्रणामाः ।

भवदीयः पुत्र / भवदीया पुत्री
श्रीनिवासः अहल्या

Scanned with OKEN Scanner

2. मातरं प्रति मित्रस्य गृहागमननिवेदनम् ।

छात्रावासात्
दिनाङ्क:

पूज्यमात: !

सादरं नमामि । अत्र कुशलं तत्रास्तु अहं सम्यक् विद्याभ्यासं करोमि । अचिरेण वार्षिकपरीक्षा: भविष्यन्ति । तदनन्तरं अहं ग्रीष्मावकाशे गृहं आगमिष्यामि । मम मित्रं अपि अस्माकं गृहं आगमिष्यति । अहं अस्माकं ग्रामं क्षेत्रं च मम मित्रं दर्शयिष्यामि ।

पितृचरणयो: मम प्रणामा: ।

भवदीय: पुत्र / भवदीया पुत्री
श्रीनिवास: / अहल्या

तट्टीका।

[4×2=8M]

XII
व
XIII चत्वारि सन्धिनामनिर्देशसहितं विघटयत

चत्वारि सन्धिनामनिर्देशसहितं विघटयत

[4×2=8M]

1. रामश्चिनोति = रामस् + चिनोति = श्चुत्व सन्धिः
2. शरच्चन्द्र = शरत् + चन्द्रः = श्चुत्व सन्धिः
3. सज्जनः = सद् + जनः = श्चुत्व सन्धिः
4. अरीञ्जयति = अरीन् + जयति = श्चुत्व सन्धिः
5. हरिश्शेते = हरिस् + शेते = श्चुत्व सन्धिः

1. रामष्टीकते = रामस् + टीकते = ष्टुत्व सन्धिः
2. तट्टीका = तत् + टीका = ष्टुत्व सन्धिः
3. रामष्षष्ठः = रामस् + षष्ठः = ष्टुत्व सन्धिः
4. चक्रिण्ढौकसे = चक्रिन् + ढौकसे = ष्टुत्व सन्धिः
5. इष्टः = इष् + तः = ष्टुत्व सन्धिः

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

1. वागीशः = वाक् + ईशः = जश्त्व सन्धिः

2. अजन्तः = अच् + अन्तः = जश्त्व सन्धिः

3. षडाननः = षट् + आननः = जश्त्व सन्धिः

4. सद्धर्मः = सत् + धर्मः = जश्त्व सन्धिः

5. अब्जम् = अप् + जम् = जश्त्व सन्धिः

1. बालः करोति = बालः + करोति = विसर्ग सन्धिः

2. रामः खादति = रामः + खादति = विसर्ग सन्धिः

3. वृक्षः फलति = वृक्षः + फलति = विसर्ग सन्धिः

4. पाचकः पचति = पाचकः + पचति = विसर्ग सन्धिः

——— X ——— X ——— X ———

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

क - ग
त - द

Date
Page

XIV द्वयोः शब्दयोः अन्त-लिङ्ग-वचननिर्देशसहित रूपाणि लिखत [2 × 4 = 8M]

1. जकारान्तः पुंलिङ्गः "वणिक्" शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा विभक्तिः	वणिक्	वणिजौ	वणिजः
सम्बोधन प्रथमा	हे वणिक्	हे वणिजौ (औ)	हे वणिजः
द्वितीया विभक्तिः	वणिजम् (अम्)	वणिजौ	वणिजः
तृतीया विभक्तिः	वणिजा (आ)	वणिग्भ्याम्	वणिग्भिः
चतुर्थी विभक्तिः	वणिजे (ए)	वणिग्भ्याम्	वणिग्भ्यः
पञ्चमी विभक्तिः	वणिजः (ः)	वणिग्भ्याम्	वणिग्भ्यः
षष्ठी विभक्तिः	वणिजः (ः)	वणिजोः (ओः)	वणिजाम् → आम्
सप्तमी विभक्तिः	वणिजि (इ)	वणिजोः	वणिक्षु

क → षु
त ९ सकार
त्सु

२) जकारान्तः स्त्रीलिङ्गः 'स्रक्' शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा विभक्ति	स्रक्	स्रजौ	स्रजः
सम्बोधना प्रथमा	हे स्रक्	हे स्रजौ	हे स्रजः
द्वितीया विभक्तिः	स्रजम्	स्रजौ	स्रजः
तृतीया विभक्तिः	स्रजा	स्रग्भ्याम्	स्रग्भिः
चतुर्थी विभक्तिः	स्रजे	स्रग्भ्याम्	स्रग्भ्यः
पञ्चमी विभक्तिः	स्रजः	स्रग्भ्याम्	स्रग्भ्यः
षष्ठी विभक्तिः	स्रजः	स्रजोः	स्रजाम्
सप्तमी विभक्तिः	स्रजि	स्रजोः	स्रक्षु

Scanned with OKEN Scanner

3) शकारान्तः स्त्रीलिङ्गः 'दिक्' शब्दः

विभक्तिः	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा विभक्तिः	दिक्	दिशौ	दिशः
सम्बोधना प्रथमा	हे दिक्	हे दिशौ	हे दिशः
द्वितीया विभक्तिः	दिशम् (Disham)	दिशौ	दिशः
तृतीया विभक्तिः	दिशा	दिग्भ्याम्	दिग्भिः
चतुर्थी विभक्तिः	दिशे	दिग्भ्याम्	दिग्भ्यः
पञ्चमी विभक्तिः	दिशः	दिग्भ्याम्	दिग्भ्यः
षष्ठी विभक्तिः	दिशः	दिशोः	दिशाम्
सप्तमी विभक्तिः	दिशिः	दिशोः	दिक्षु (Dikshu)

1) चकारान्तः स्त्रीलिङ्गः 'त्वक्' शब्दः

विभक्ति	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा विभक्तिः	त्वक्	त्वचौ	त्वचः
सम्बोधना प्रथमा	हे त्वक्	हे त्वचौ	हे त्वचः
द्वितीया विभक्तिः	त्वचम्	त्वचौ	त्वचः
तृतीया विभक्तिः	त्वचा	त्वग्भ्याम्	त्वग्भिः
चतुर्थी विभक्तिः	त्वचे	त्वग्भ्याम्	त्वग्भ्यः
पञ्चमी विभक्तिः	त्वचः	Twagbhyam. त्वग्भ्याम्	त्वग्भ्यः
षष्ठी विभक्ति	त्वचः	त्वचोः	त्वचाम्
सप्तमी विभक्ति	त्वचि	त्वचोः	त्वक्षु

Scanned with OKEN Scanner

Date ______
Page ______

5) तकारान्त: पुंलिङ्ग: "मरूत्' शब्द:

विभक्ति:	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा विभक्ति	मरूत्	मरूतौ	मरूत:
सम्बोधन प्रथमा	हे मरूत्	हे मरूतौ	हे मरूत:
द्वितीया विभक्ति	मरूतम्	मरूतौ	मरूत:
तृतीया विभक्ति	मरूता	मरूद्भ्याम्	मरूद्भिः
चतुर्थी विभक्ति	मरूते	मरूद्भ्याम्	मरूद्भ्य:
पञ्चमी विभक्ति	मरूत:	मरूद्भ्याम्	मरूद्भ्य:
षष्ठी विभक्ति	मरूत:	मरूतो:	मरूताम्
सप्तमी विभक्ति	मरूति	मरूतो:	मरूत्सु

Scanned with OKEN Scanner

6) तकारान्त: स्त्रीलिङ्ग: 'सरित्' शब्द:

विभक्ति	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा विभक्ति	सरित्	सरितौ	सरित:
सम्बोधन प्रथमा	हे सरित्	हे सरितौ	हे सरित:
द्वितीया विभक्ति	सरितम्	सरितौ	सरित:
तृतीया विभक्ति	सरिता	सरिद्भ्याम्	सरिद्भि:
चतुर्थी विभक्ति	सरिते	सरिद्भ्याम्	सरिद्भ्य:
पञ्चमी विभक्ति	सरित:	सरिद्भ्याम्	सरिद्भ्य:
षष्ठी विभक्ति	सरित:	सरितो:	सरिताम्
सप्तमी विभक्ति	सरिति	सरितो:	सरित्सु

Scanned with OKEN Scanner

गुणीन्
(अ)

1) नकारान्तः पुँलिङ्गः 'गुणी' शब्दः

विभक्ति	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा विभक्ति	गुणी	गुणिनौ	गुणिनः
सम्बोधन प्रथमा	हे गुणिन्	हे गुणिनौ	हे गुणिनः
द्वितीया विभक्ति	गुणिनम्	गुणिनौ	गुणिनः
तृतीया विभक्ति	गुणिना	गुणिभ्याम्	गुणिभिः
चतुर्थी विभक्ति	गुणिने	गुणिभ्याम्	गुणिभ्यः
पञ्चमी विभक्ति	गुणिनः	गुणिभ्याम्	गुणिभ्यः
षष्ठी विभक्ति	गुणिनः	गुणिनोः	गुणिनाम्
सप्तमी विभक्ति	गुणिनि	गुणिनोः	गुणिषु

Scanned with OKEN Scanner

8) नकारान्तः पुंलिङ्गः 'विद्वान्' शब्दः

विभक्ति	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा विभक्ति	विद्वान्	विद्वांसौ	विद्वांसः
सम्बोधन प्रथमा	हे विद्वन्	हे विद्वांसौ	हे विद्वांसः
द्वितीया विभक्ति	विद्वांसम्	विद्वांसौ	विदुषः
तृतीया विभक्ति	विदुषा	विद्वद्भ्याम्	विद्वद्भिः
चतुर्थी विभक्ति	विदुषे	विद्वद्भ्याम्	विद्वद्भ्यः
पञ्चमी विभक्ति	विदुषः	विद्वद्भ्याम्	विद्वद्भ्यः
षष्ठी विभक्ति	विदुषः	विदुषोः	विदुषाम्
सप्तमी विभक्ति	विदुषि	विदुषोः	विद्वत्सु

Date
Page

XV. त्रयाणां समासनाम्निर्देशसहितं विग्रहवाक्यानि लिखत। [3 x 2 = 6M]

1. नकुलसहदेवौ = नकुलः च सहदेवः च = द्वन्द्व समासः

2. पार्वतीपरमेश्वरौ = पार्वती च परमेश्वरः च = द्वन्द्व समासः

3. धर्मार्थकाममोक्षाः = धर्मः च अर्थः च कामः च मोक्षः च द्वन्द्व समासः

4. शीतोष्णम् = शीतं च उष्णं च तयोः समाहारः द्वन्द्व समासः

1. त्रिलोकी = त्रयाणां लोकानां समाहारः द्विगु समास

2. पञ्चवटी = पञ्चानां वटानां समाहारः द्विगु समासः

3. नवरात्रम् = नवानां रात्रीणां समाहारः द्विगु समास

1. ~~बहु~~

1. पीताम्बरः = पीतम् अम्बरं यस्य सः = बहुव्रीहि समा

2. महाबलः = महत् बलं यस्य सः = बहुव्रीहि समासः

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

3. विशालाक्षी = विशाले अक्षिणी यस्याः सा
बहुव्रीहि समासः

4. पिनाकपाणिः = पिनाकं पाणौ यस्य सः
बहुव्रीहि समासः

× —— × —— ×

XVI अधोरेखाङ्कितपदानि शुद्धीकृत्य वाक्यानि लिखत
[5×1=5]

1. बालकाः फलानि खादति ।
बालकः फलानि खादति ।

2. कविः काव्ये लिखत:
कवी काव्ये लिखतः

3. भानवः आकाशे विचरति ।
भानुः आकाशे विचरति

4. गौः वत्सान् पश्यन्ति ।
गावः वत्सान् पश्यन्ति ।

Scanned with OKEN Scanner

Date ____
Page ____

5. भक्ती मुक्तिं यच्छति।
भक्तिः मुक्तिं यच्छति।

6. नदी परोपकाराय वहन्ति।
नद्यः परोपकाराय वहन्ति।

7. वध्वः विवाहमण्टपं गच्छति।
वधूः विवाहमण्टपं गच्छति।

8. वनं वायुप्रदुषणं परिहरन्ति।
वनानि वायुप्रदुषणं परिहरन्ति।

9. वारीणि मलिनं प्रक्षालयति।
वारि मलिनं प्रक्षालयति

10. मधुनि रोगनाशकं भवति।
मधु रोगनाशकं भवति

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

11. विद्वान् वादे जयन्ति।
विद्वांसः वादे ~~जयन्ति~~ जयन्ति।

12. त्वचः देहं रक्षति।
त्वक् देहं रक्षति।

13. मरूत् गन्धं वहन्ति।
मरूतः गन्धं वहन्ति।

14. मनांसि चञ्चलं भवन्ति।
मनः चञ्चलं भवति।

15. गुणिनः लोकं उपकरोति।
गुणी लोकं उपकरोति

16. सरितः समुद्रं प्रविषति।
सरित् समुद्रं प्रविषति।

Scanned with OKEN Scanner

17. प्राचीदिक् मार्गं दर्शयति ।

प्राचीदिशः मार्गं दर्शयति ।

18. ते दुग्धं पिबति ।

सः दुग्धं पिबति ।

19. अहं विद्यालयं गच्छामः

वहं विद्यालयं गच्छामः

20. युयं विदूषकं परिहसक्षि ।

त्वं विदूषकं परिहसक्षि ।

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner